

Практичне заняття № 13

Тема: „Аналіз прибутку і рентабельності”

Мета завдання: набуття практичних навичок розрахунків показників прибутку і рентабельності.

Завдання: Визначити та проаналізувати показники прибутку і рентабельності.

Робота виконується на аркушах паперу формату А4. Перша сторінка оформлюється згідно з встановленими вимогами.

Методичні вказівки до практичного заняття № 13

Прибутковість підприємства вимірюється двома показниками — прибутком і рентабельністю. Прибуток виражає абсолютний ефект без урахування використаних ресурсів. Тому для аналізу його доповнюють показником рентабельності.

Прибуток — це та частина виручки, що залишається після відшкодування всіх витрат на виробничу і комерційну діяльність підприємства. Характеризуючи перевищення надходжень над витратами, прибуток виражає мету підприємницької діяльності і береться за головний показник її результативності (ефективності).

Прибуток є основним джерелом фінансування розвитку підприємства, удосконалення його матеріально-технічної бази, забезпечення всіх форм інвестування. Уся діяльність підприємства спрямується на те, щоб забезпечити зростання прибутку або принаймні стабілізацію його на певному рівні.

Залежно від формування та розподілу виокремлюють кілька видів прибутку. Насамперед розрізняють загальний прибуток і прибуток після оподаткування. **Загальний прибуток** — це весь прибуток підприємства, одержаний від усіх видів діяльності, до його оподаткування та розподілу. Такий прибуток інакше називають *балансовим*. **Прибуток після оподаткування**, тобто прибуток, що реально поступає в розпорядження підприємства, має поширену у вітчизняній літературі та практиці назву — *чистий прибуток*.

Валовий прибуток — це різниця між виручкою та виробничими витратами (собівартістю продукції за калькулювання за неповними витратами). Це поняття включає власне прибуток і так звані невиробничі (адміністративні, комерційні) витрати. **Операційний прибуток**, що його часто називають *чистим прибутком*, дорівнює валовому прибутку за мінусом невиробничих витрат.

Прибуток підприємства формується за рахунок таких джерел: а) продаж (реалізація) продукції (послуг); б) продаж іншого майна; в) позареалізаційні операції.

Прибуток від продажу продукції (виконання робіт, надання послуг) є основним складником загального прибутку. Це прибуток від операційної діяльності, яка відображає місію і профіль підприємства. Він обчислюється як різниця між виручкою від продажу продукції (без урахування податку на додану вартість і акцизного збору) та її повною собівартістю.

У разі калькулювання за неповними витратами ту частину витрат, що її не включено в собівартість продукції, відносять на певний період і за обчислення прибутку (Π_p) відраховують від виручки, тобто

$$\Pi_p = B_p - C_{pнв} - C_n, \quad (1)$$

де v_p — виручка від продажу продукції; $c_{\text{рив}}$ — собівартість проданої (реалізованої) продукції за неповними витратами; c_n — витрати, що їх не включено в собівартість продукції, а віднесено на певний період.

Це так званий метод прямого обчислення прибутку, який вважають основним.

Прибуток від продажу майна включає прибуток від продажу основних фондів (матеріальний активів), нематеріальних активів, цінних паперів інших підприємств тощо. Його розраховують як різницю між ціною продажу та балансовою (залишковою) вартістю об'єкта, який продається, з урахуванням витрат на продаж (демонтаж, транспортування, оплата агентських послуг).

Прибуток від позареалізаційних операцій — це прибуток від пайової участі в спільних підприємствах, здавання майна в оренду (лізинг), дивіденди на цінні папери, дохід від володіння борговими зобов'язаннями, роялті, надходження від економічних санкцій тощо.

Основною складовою *валового доходу* є виручка від продажу продукції. У нього включають також прибуток від продажу майна і від позареалізаційних операцій. *Валові витрати* — це передусім витрати на реалізовану продукцію, а також втрати від продажу майна (перевищення балансової вартості об'єктів над виручку від їхнього продажу). Амортизаційні відрахування виокремлено із загальної суми витрат, оскільки нарахування таких контролюється фіскальними органами в особливому порядку.

Рентабельність — це відносний показник ефективності роботи підприємства, який у загальній формі обчислюється як відношення прибутку до витрат (ресурсів). Рентабельність має кілька модифікованих форм залежно від того, які саме прибуток і ресурси (витрати) використовують у розрахунках.

Передусім виокремлюють рентабельність інвестованих ресурсів (капіталу) і рентабельність продукції. Рентабельність інвестованих ресурсів (капіталу) обчислюється в кількох модифікаціях: рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, рентабельність акціонерного капіталу.

Рентабельність активів (P_a) характеризує ефективність використання всього наявного майна підприємства та обчислюється за формулою

$$P_a = \frac{\Pi_{з(ч)}}{K_a} \cdot 100, \quad (2)$$

де $\Pi_{з(ч)}$ — загальний (чистий) прибуток підприємства за рік; K_a — середня сума активів за річним балансом.

Обчислюючи цей показник виходять як із загального (до оподаткування), так і з чистого (після оподаткування). Єдиного методичного підходу тут не існує. Тому треба обов'язково зазначити, який саме прибуток узято.

Рентабельність власного капіталу ($P_{\text{вк}}$) відображає ефективність використання активів, створених за рахунок власних коштів:

$$P_{\text{вк}} = \frac{P_{\text{ч}}}{K_{\text{в}}} \cdot 100, \quad (3)$$

де $P_{\text{ч}}$ — чистий прибуток підприємства; $K_{\text{в}}$ — власний капітал підприємства.

Величина власного капіталу береться за даними балансу підприємства. Вона дорівнює сумі активів за мінусом усіх боргових зобов'язань.

Рентабельність акціонерного капіталу ($P_{\text{ак}}$) свідчить про верхню межу дивідендів на акції та обчислюється так:

$$P_{\text{ак}} = \frac{P_{\text{ч}}}{K_{\text{ст}}} \cdot 100, \quad (4)$$

де $K_{\text{ст}}$ — статутний капітал (номінальна вартість проданих акцій).

Цей показник можна обчислювати також як рентабельність акціонерного капіталу від звичайних акцій. Тоді з прибутку $P_{\text{ч}}$ віднімають фіксовані дивіденди на привілейовані акції, а зі статутного капіталу — їхню номінальну вартість.

Рентабельність продукції ($P_{\text{п}}$) характеризує ефективність витрат на її виробництво і збут. Вона визначається за формулою

$$P_{\text{п}} = \frac{P_{\text{рп}}}{C_{\text{рп}}} \cdot 100, \quad (5)$$

де $P_{\text{рп}}$ — прибуток від реалізації продукції за певний період;

$C_{\text{рп}}$ — повна собівартість реалізованої продукції.

Рентабельність продукції можна обчислювати також як відношення прибутку до обсягу реалізованої продукції. Саме в такому вигляді цей показник використовується в зарубіжній практиці.

У багатомономенклатурному виробництві поряд з рентабельністю всієї продукції обчислюється також рентабельність окремих її різновидів.

Рентабельність одного виробу (P_i) розраховується формулою:

$$P_i = \frac{C_i - C_i}{C_i} \cdot 100, \quad (6)$$

де C_i , C_i — відповідно ціна й повна собівартість i -го виробу.

Критерії оцінки практичної роботи «Аналіз прибутку і рентабельності»

Оцінка «відмінно» - показники прибутку і рентабельності розраховані без помилок.

Оцінка «добре» - при визначенні показників прибутку і рентабельності припущені незначні помилки, є нерозбірливі записи.

Оцінка «задовільно» - при визначенні показників прибутку і рентабельності припущено багато помилок, але студент був на шляху до правильної відповіді.

Оцінка «незадовільно» - суть завдання не розкрита. Відповіді не дано, або відповідь не відповідає завданню.